

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

языка: Морфология, словообразование, основы синтаксиса в норме французской речи. – Москва: “Высшая школа”, 1965. – 355 с.

14. Тураева З.Я. Лингвистика текста / Текст: структура и семантика/: Учебное пособие для пединституты по специальности. – Москва: “Просвещение”, 1986. – 128 с.

15. Уфимцева А.А. Лексическое значение (Принцип семиологического описания

лексики). – Москва: “Наука”, 1986. – 240 с.

16. Цетлин В.С. Словарь наиболее употребительных слов французского языка. – Москва: “Русский язык”, 1984. – 440 с.

17. Petite Larousse illustré. Nouveau dictionnaire encyclopédique. – Paris, 1971. – 1664 p.

18. Dictionnaire des difficultés de la langue française par Adolphe V. Thomas. – Paris, 1971. – 435 p.

Жанна Гушак, викладач

*кафедри машинознавства та охорони праці
Дрогобицького державного педагогічного університету
ім. І. Я. Франка*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

У статті йдеться про те, що основою професійної підготовки фахівця освітньої сфери є процес формування високої освітньої культури педагога, яка укомплектується цінностями, ідеями, уявленнями, універсальними засобами пізнання, мислення і практичної діяльності, які дозволяють йому організувати духовно насичену, спільну з вихованцями роботу, в результаті якої формуються ціннісні орієнтації, соціально-духовні якості учнів.

Постановка проблеми. У процесі реформування освіти існують певні проблеми та труднощі, які є неминучими в умовах становлення української держави як цивілізованого європейського суспільства. Так, спостерігається зменшення престижу педагогічної діяльності, наявна невідповідність матеріальної бази освітніх закладів усіх рівнів сучасним вимогам у сфері навчання та виховання, констатується повільне впровадження концепції національного виховання молоді, недостатньо ефективно введення сучасних методів навчання, які б сприяли формуванню цілісного наукового світогляду та засвоєнню професійних знань.

Провідними ідеями сучасних виховних технологій є гуманізація та демократизація педагогічних стосунків, які лежать в основі підвищення результативності виховного впливу. Гуманне ставлення педагога до вихованця – це зацікавленість його долею, толерантне сприйняття негативних якостей і відмова від прямого примусу у процесі коригування. Демократизація стосунків між викладачем та студентом передбачає право останнього на помилку і на власну точку зору. Тобто в центрі виховної системи стоїть особистість, рівень розвитку якої виступає критерієм результативності виховання.

У потоці інновацій в освітній сфері особливої уваги набуває людський фактор, саме тому відбувається переміщення акценту виховання молоді з базового принципу колективізму на домінанті врахування індивідуалістичного начала української ментальності. Реалізація гуманістичної педагогіки передбачає перехід від авторитарно-дисциплінарної моделі організації навчально-виховного процесу до особистісно орієнтованого, з погляду якого постає студента є творчою індивідуальністю.

Професійно-педагогічна діяльність як багатофакторний об'єкт потребує нового підходу до технології практичної реалізації концепції формування вільного громадянина, високодуховного, активного, здатного розв'язувати завдання, які забезпечуватимуть розвиток українського суспільства у просторі світового товариства. Духовна культура студента, що навчається у вищому педагогічному навчальному закладі, розглядається як необхідний комплекс загальнокультурних знань, ідей, ціннісних уявлень, універсальних способів пізнання, форм практичної діяльності, без оволодіння якими неможлива гармонія особистості та суспільства.

Визнання учня базовим компонентом, об'єктом і, що найголовніше, суб'єктом цілісного

педагогічного процесу – головна умова гуманізації навчання та виховання, реформування всієї системи освіти. Сучасні освітянські установи мають справу з унікальністю, самобутністю вихованця, оскільки індивідуальність визнається основним принципом і керівним методологічним положенням гуманістичного виховання. Особистісний підхід – це ставлення до вихованця як до особистості, відповідального суб'єкта власного розвитку, це взаємодія на основі суб'єкт-суб'єктних відносин і сприйняття його як найвищої життєвої цінності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми підготовки майбутніх вчителів, які за рівнем засвоєних духовних цінностей, професійними якостями та творчим потенціалом зможуть із перших днів роботи в школі створити для учнів оптимальні умови навчання та виховання, при яких вони матимуть перспективу зреалізувати свої здібності, розроблялися багатьма вченими. Зокрема, ця тема розглядалася у працях М.В. Раганової, Г.С. Гуна, А.І. Комарової, методологічних статтях Л.М. Кадцинова, О.І. Половинкіної, у матеріалах досліджень О.М. Карпуніної, О.Е. Коротковського, А.В. Нікітіна, А.К. Радзявичуса, Т.М. Синенської тощо.

Названі питання вимагають розробки проблем системи освіти, яка повинна охопити всі рівні морального, культурного становлення особистості студента вищого педагогічного навчального закладу. Адже серед новітніх вимог, які ставить сучасне суспільство, вагоме місце посідає формування майбутнього спеціаліста, який якісно виконуватиме свої як професійні, так і культуротворчі функції.

Ось чому на часі розробка цілісної організації освітньої системи, яка б створювала сприятливі умови для формування багатогранного внутрішнього єства студентської молоді і прийняття нею ієрархії цінностей: моральних, національних, громадянських, сімейних та цінностей особистого життя.

Метою статті є аксіологічний аналіз педагогічної діяльності, яка здійснюється у вищих навчальних закладах з ціллю особистісного розвитку, становлення культури-творчої особистості майбутнього вчителя, а завданням – формулювання основних умов, необхідних для ефективної реалізації процесу становлення особистості майбутнього вчителя.

Виклад основного матеріалу. Вищі навчальні заклади повинні готувати майбутніх учителів на гуманістичних засадах із урахуванням реалій сьогодення.

Актуальним питання сучасності є формування модерного гуманного та демократичного суспільства, в якому соціальні інститути будуть максимально наближені до потреб особистості, а загальноприйняті норми сприятимуть її самоактуалізації. Вітчизняна освітня теорія і практика відреагувала на цю проблему введенням на центральне місце педагогічного мислення ідеї розвитку освіти гуманістичного типу, яка ґрунтується на необхідності обирати основою навчально-виховного процесу можливості, потреби та інтереси особистості.

Фундаментальним потенціалом гуманізації освіти є домінування духовно-моральних цінностей і з цієї позиції основною освітньою проблемою виступає реалізація принципу гуманності, людяності кожною людиною як стосовно самої себе, так і всього світу. Духовність – це критерій істинності гуманістичного світогляду, що має виявлятися у свідомій відповідальності за свої вчинки перед сумлінням, совістю.

Духовно зріла особистість ототожнюється з гуманною, вільною та відповідальною людиною, бо тільки вона здатна активно використовувати морально-духовні цінності для розв'язання не тільки побутових, а й смисложиттєвих проблем, пов'язаних з вічними питаннями людського буття: заради чого здійснюється життєдіяльність, в чому сенс досягнення тих чи інших цілей, прагнень, намірів? Особистісне зростання залежить від інтенсивності сприйняття й органічного поєднання із загальноприйнятою системою моральних цінностей. Адже духовність, яка притаманна вихованій та освіченій людині, так чи інакше передбачає вихід за межі егоїстичних інтересів, особистої користі індивіда і переорієнтацію на збагачення культури нації, людства.

Відомо, що ціннісні орієнтації сприяють перетворенню основоположних соціальних ідей, моральних принципів, норм, ідеалів у внутрішні спонуки, тобто мотиви поведінки людини. Результат засвоєння конкретними індивідами суспільних вартостей, особистісне осмислення об'єктів чи явищ має назву "особистісні цінності". Саме вони є стрижнем процесу розвитку гуманної, духовно зрілої, цілеспрямованої людини, становлять основу її внутрішнього світу. Відповідна система цінностей особистості складається протягом тривалого терміну: в процесі навчання в освітніх закладах, у часі дозвілля, читання книг, під впливом засобів масової інформації, відвідування культурно-розважальних заходів, навколишнього середовища.

Педагогічна культура є частиною національної

і, логічно, загальнолюдської культури. У ній втілені духовні цінності освіти і виховання (педагогічні знання, теорії, концепції, нагромаджений педагогічний досвід, професійно-етичні норми) та матеріальні (засоби навчання і виховання), а також способи творчої педагогічної діяльності, за допомогою яких відбувається соціалізація особистості в конкретних історичних умовах. Людина не тільки розвивається на основі засвоєння здобутків свого народу, а й сама творить, збагачує матеріально-духовні надбання власної держави новими елементами, виконуючи роль творчої особистості.

Корифей українського письменства Іван Якович Франко освіту вважав найголовнішим аспектом розвитку особистості, всього людського суспільства взагалі. У статті “Тополя” Т.Шевченка” мислитель однозначно стверджує, що несправедливе суспільство можна трансформувати у гуманне, демократичне. Звичайно, не миттєво – без праці і терпіння, “але з часом, при дальшій розвої освіти, діло змінюється. Розвій освіти – се на перших порах і розвій і розріст нечисленних, а дедалі все численних індивідуальностей людських. Освічена одиниця починає виростати духом понад голови сірої, темної маси... починає почувати себе чимсь особним ... бажає проявити себе з усіма своїми цінностями і прикметами на ділі, в духовій творчості” [5]. Саме при такому суспільному ладі людина може реалізуватися, примножуючи при цьому суспільний добробут як у матеріальній, так і в духовній площині.

В умовах становлення української державності, відродження національної духовності, формування національної гідності громадян роль учителя у суспільстві зростає. Педагог поряд з батьками несе відповідальність за соціальну зрілість кожного вихованця. Від учителя у суспільстві залежить розв’язання одного із найважливіших завдань: забезпечення сприятливих умов для формування найбільшого багатства суспільства – культурних цінностей кожної людини зокрема і людської спільноти взагалі.

Протягом усього історичного шляху свого розвитку українське суспільство поліпшувало, відпрацьовувало кращі методичні схеми підготовки майбутнього вчителя до життєвих реалій. З розширенням контактів між окремими етносами емпіричний досвід народної педагогіки вивірявся не тільки національною філософією повсякденного буття, а й мірками загальнолюдських чеснот. Таким чином національне виховання збагачувало свою практику кращими надбаннями світової культури. Саме

тому спостерігаються такі широкі аналогії в меті й ідеалах виховання багатьох держав. Вони настільки виразні в змісті кожної національної системи виховання, що цілком правильним є висновок про погляд на ідеал виховання як витвір усього цивілізованого людства. Не становлять винятку в глибинних пластах цього явища і такі народні, своєрідно самобутні, традиції та звичаї, що стверджують між людьми добро, красу, справедливість, милосердя, совісність і кладуться в основу етнізованих процесів соціалізації особистості, як визначальні морально-ціннісні орієнтири в усьому світі.

Надзвичайна цінність української народної педагогіки в тому, що вона не замкнулась на аналітичному осмисленні виховного потенціалу лише національного буття. Багато в чому гуманістичне відчуття і розуміння духовної сутності людини, світоглядні висновки й узагальнення щодо устрою внутрішнього життя людських спільнот трансформовані з практики світової цивілізації. Зокрема, скажімо, через прилучення української людності до християнської релігії. Однак сама серцевина самобутнього і неповторного, національного у народній педагогіці все ж збереглася. І це закономірно, бо навіть у сповідуваних загальнолюдських цінностей і чеснот кожний етнос послуговується своїми, неповторними й унікальними чинниками творення особистості. Не добачати або ігнорувати їх просто неможливо. Тим більше, що маємо вже певний досвід, як міліють духовні витoki в атмосфері тотального збайдужіння людини до своєї генетичної спадщини. Саме це пояснює, чому в основу національно-культурного відродження нашого етносу, всіх народів України кладеться умова розбудови й оптимального функціонування національної системи виховання.

Домінуючим елементом нової педагогічної думки, центральною складовою якої є гуманізація освіти, виступає визнання стратегічного орієнтиру всебічного та гармонійного розвитку особистості. Мета ж сучасної підготовки майбутнього фахівця, який виступає суб’єктом педагогічної взаємодії, виходить за межі традиційних уявлень при неї як про систему передачі студентам професійних знань та, відповідно, формування умінь і навичок. Сучасна освічена людина має бути творчою особистістю, і виховання такої особистості – одне з пріоритетних завдань реформування освіти у нашій країні. Такі уявлення пов’язані зі стійким усвідомленням педагогічної майстерності як мистецтва виховання та навчання, в основі якої лежать сформовані професійні здібності, фахові знання та уміння.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Основою професійної підготовки фахівця освітньої сфери є процес формування високої освітньої культури педагога, яка укомплектується цінностями, ідеями, уявленнями, універсальними засобами пізнання, мислення і практичної діяльності, які дозволяють йому організувати духовно насичену спільну з вихованцями роботу, в результаті якої формуються ціннісні орієнтації, соціально-духовні якості учнів.

Саме сприйняття надбань національної культури і вироблення на цьому підґрунті стійкої соціально-професійної позиції і є педагогічним кредо майбутнього успішного викладача. Постійно спілкуючись з ним, школярі широчайше приймають вчителів настанови та поради, частково транспортують у власний світогляд його ідейні переконання, філософію життєдіяльності, багатство інтелектуального та духовного еста. Видатний педагог В.Сухомлинський акцентував у своїх працях на той факт, що в чому і як вихователь показує спосіб реалізації своїх соціальних, духовних, матеріальних та інших потреб, дитина робить висновок про те, якими є люди взагалі, що таке добро та зло, де шукати ідеал. Ось чому майбутній вчитель повинен бути сформованим як особистість з певними морально-естетичними принципами, який власлива позитивна й оптимістична життєва позиція.

Умовою успішної діяльності майбутнього фахівця є його духовний стан, професійна компетентність, знання сучасної педагогічної думки та передового досвіду, творче ставлення до своєї фахової діяльності, вміння співпрацювати з колегами. Саме в цьому випадку може йти мова про те, що особистість виховуватиме особистість, духовність породжуватиме духовність.

До комплексу фахових знань, умінь та навичок, морально-ціннісних орієнтацій, якими повинен володіти майбутній вчитель сучасної української школи, належать інтелектуальний, дієво-практичний і емоційно-особистісний компоненти:

- володіння як традиційними, так і інноваційними освітніми технологіями, які запроваджуються в сучасній українській школі;

- вироблення власних педагогічних надбань та прийомів роботи, нових підходів у викладанні навчального предмету;

- знання дидактичних методів, виховних технологій, що реалізуються в європейських навчальних закладах;

- вміння застосовувати у педагогічній діяльності власний професійний досвід;

- використання організаторських здібностей вчителя на уроках як вияв професійних умінь.

Майбутній вчитель у своїй професійній підготовці, спираючись на досвід вітчизняних та зарубіжних педагогів, повинен творити власну модель викладацької діяльності, яка б органічно використовувала здобутки новітньої освітньої думки, що сприяють розвитку особистості вихователя і спонукають до самоаналізу власних можливостей і, згодом, їх самореалізації. Він повинен намагатися не тільки досягнути високого професіоналізму у роботі, а й мати можливість і вміння впроваджувати нові освітні технології у свою діяльність, тобто органічно поєднувати наукову та методичну роботу із педагогічною творчістю.

Гуманізація навчально-виховного процесу, концептуальні положення теорії навчання та виховання, педагогічний досвід практиків, наукові дослідження вчених створюють умови для впровадження нової філософії освіти та моральної педагогіки. Така освітня наука стверджує, що морально-духовні здобутки людства є вищими життєвими цінностями, які зумовлюють усі інші цінності будь-якого суспільства – національні, громадянські, сімейні, цінності особистого життя.

Школа вимагає учителя з якісно новим баченням освіти, професіонала, здатного швидко перебудовувати напрями і зміст своєї діяльності згідно з вимогами часу, педагога який зуміє сформулювати в учня постійну потребу в самопізнанні, вдосконаленні та самореалізації.

Чи не найбільш перспективною технологією формування такого майбутнього вчителя є застосування певного виду взаємодії викладачів та студентів. Структура такого механізму співпраці передбачає індивідуально-творчий підхід, який уможливило процес загального та професійного саморозвитку майбутнього фахівця. Індивідуально-творчий підхід передбачає безпосередню мотивацію діяльності студентів у процесі професійної підготовки, стимулює навчання цілеспрямовано рухатися до кінцевого результату.

Діяльність майстрів педагогічної праці переконує, що чим яскравіша індивідуальність вчителя, тим гармонійніше поєднуються у ній професіоналізм та духовна культура, тим активніше він сприймає й аналізує процеси і явища навколишнього середовища, тим цікавішим є для учнів. На переконання видатного педагога В.Сухомлинського, “духовно багата, морально яскрава, інтелектуально самобутня особистість здібна й у вихованців своїх поважати й виховувати особистість, безликість обезличує і вихованців, сіє навкруги себе вбогість” [4].

На думку сучасних науковців, зокрема

